

Asia: VN/14758/2021

Ympäristöministeriön asetus rakennuksen ilmastaselvityksestä

1. Asetuksen yleinen palaute

a. Onko asetuksessa kuvattu arviointimenetelmä selkeä ja ymmärrettävä?

En osaa sanoa

b. Onko asetuksessa esitetty arviointimenetelmä mielestäsi tarpeeksi kattava, jotta se osaltaan tukee hiilineutraaliuden saavuttamista Suomessa?

Muutosehdotus tai muu kommentti: [Esitetty menetelmä on huomattavan kattava, mutta se ei suoraan tarkoita, että menetelmä olisi optimaalinen ohjaamaan osaltaan hiilineutraaliuden saavuttamista Suomessa. Rakennetun ympäristön vähähiilisyys on systeeminen kokonaisuus – kaikki vaikuttaa kaikkeen. Menetelmä määrittää ja suuntaa vähähiilisyyden kannusteita ja siten sen rajaus on keskeinen tekijä oikeanlaisten kannusteiden luomiseksi. Vaikutus korostuu, jos rakennuksen ilmastaselvityksen perusteella jatkossa asetetaan sitovat rakennustyyppikohtaiset raja-arvot rakennuksen elinkaaren aikaiselle hiilijalanjäljelle. Esitetyn mallin rajaus on monelta osin ongelmallinen. Rakennuslupavaiheessa edellytettävään tarkasteluun sisällytetään tekijöitä, esimerkiksi perustamisolosuhteet tai tontilta purettavat aiemmat rakennukset, joihin rakennussuunnitteluvaiheessa voidaan vaikuttaa vain rajallisesti. Toisaalta keskeisiä rakennetun ympäristön vähähiilisyyteen vaikuttavia tekijöitä, kuten tilatehokkuus, infrastruktuurirakentamisen päästöt tai rakentamisen vaikutukset liikkumisen päästöihin on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Tontin hankkinut ja sille rakentamista suunnitteleva ei voi juuri vaikuttaa tontin perustamisolosuhteisiin, liikenneyhteyksiin tai tontilla aiemmin sijaitseviin rakennuksiin. Nämä ratkotaan etupäässä kaavoittajan pöydällä, jossa näiden vähähiilisyyden tarkastelun tulisi tehdä. Jos kaavoittaja on punninnut, että on yhdyskuntarakenteen eheyden sekä infrarakentamisen ja liikenteen päästöjen kannalta parempi rakentaa tiiviisti, vaikka se tarkoittaisikin rakentamista perustamisolosuhteiltaan huonommalle maalle tai edellyttäisi purkavaa uudisrakentamista, ei tehtyä valintaa tulisi asettaa rakennuslupavaiheessa uudelleenarvioitavaksi. Kussakin vaiheessa tulisi arvioida vain niitä tekijöitä, joihin kyseisessä vaiheessa voidaan tosiasiallisesti vaikuttaa. Elinkaaren aikaisen hiilijalanjäljen arviointi esitetään suhteutettavaksi lämmitettäviin neliöihin. Tilatehokkuus on rakennetun ympäristön ilmastovaikutuksen kannalta yhtäläillä merkittävä kuin neliökohtainen hiilijalanjälki – tällöin tilaa tarvitaan kokonaisuudessaan vähemmän. Esitetty malli sivuuttaa tilatehokkuuden vaikutuksen ja voi jopa vaikeuttaa sitä. Esimerkiksi kompakteissa asunnoissa materiaalinkulutus voi neliömäärää kohden olla väljiä suurempi, mutta vastaavasti samaa

neliömäärää kohden todennäköisesti asuu useampi. Vähähiilisyiden ohjauksessa tulisi kannustaa ratkaisuihin, jotka kohtuullistavat tilatarpeita. Esitetty malli voisi johtaa nurinkurisiin lopputuloksiin rakennetun ympäristön vähähiilisyiden kannalta. Kärjistetysti väljä pientalorakentamiseen, yksityisautoiluun ja isoihin asuntokokoihin perustuva rakentaminen näyttyy ilmastoselvityksen näkökulmasta positiivisessa valossa toisin kuin joukkoliikenteeseen tukeutuva, tiiviin kaupunkimainen ja kompakteista asunnoista koostuva kerrostalorakentaminen. Epäsuhtaa korostaa entisestään, ettei pientaloasumiselle olla rakentamislain mukaan edes määrittämässä raja-arvoja. Keskeisellä sijainnilla olevan toimistokiinteistön jättäminen tyhjilleen – päästöt arvioidaan vain toimenpiteiden yhteydessä – ja uusien toimitilojen rakentaminen etäämmälle olisi laskennallisesti vähäpäästöisempää kuin purkava täydennysrakentaminen. SOAn näkemyksen mukaan ilmastoselvityksessä pitäisi joko tarkastella rakennetun ympäristön vaikutusta hiilipäästöihin nykyistä laajemmin tai vaihtoehtoisesti tarkastelu tulisi rajata vain niihin tekijöihin, joihin rakennussuunnittelussa voidaan aidosti vaikuttaa.]

c. Onko asetuksessa esitetty arviointimenetelmä mielestäsi sekä uusille että korjattaville rakennuksille?

-

d. Soveltuuko asetuksessa esitetty arviointimenetelmä mielestäsi käytettäväksi rakennuksen suunnittelun aikana ennen rakentamisluvan hakemista?

Muutosehdotus tai muu kommentti: [Esitetty menetelmä on raskas ja työläs eikä siten kenties sovellu suunnittelun aikana käytettäväksi. Siksi on riskinä, että ilmastoselvitys typistyy rakennusluvassa edellytettäväksi laskuharjoitukseksi, kun taas suunnittelun aikana käytetään muita vähemmän yksityiskohtaisia menetelmiä ohjaamaan valintoja. Asetuksen perustelumuiotiossa ei ole arvioitu, miten ilmastoselvitys ja etenkin mahdolliset tulevat raja-arvot vaikuttaisivat rakennusten suunnittelu- ja toteutusprosesseihin. Riippuen asetetuista raja-arvojen tasosta, hyväksyttävän ja raja-arvon alittavan ilmastoselvityksen laatiminen voi edellyttää tietoja, jotka normaalisti saataisiin vasta myöhemmin rakennuttamisprosessin aikana. SOA toivoo, että ilmastoselvityksen ja etenkin mahdollisten raja-arvojen vaikutusta rakennuttamisen prosesseihin arvioitaisiin jatkovalmistelussa.]

e. Muita yleisiä kommentteja:

SOA suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti rakennusten elinkaaren aikaisen hiilijalanjäljen arviointiin ja tietyin varauksin myönteisesti myös hiilijalanjäljelle asetettaviin raja-arvoihin. SOA näkee riskinä, että väärin rajattuna hiilijalanjäljen arviointi ja raja-arvot voivat aiheuttaa rakennetun ympäristön kokonaisvähähiilisyiden kannalta haitallisia kannusteita. Eryteisesti SOA näkee riskinä, että esitetyillä säädöksillä hankaloitetaan tiiviin, tilatehokkaan ja joukkoliikenteeseen tukeutuvan kaupunkirakentamisen edellytyksiä.

Asetusluonnos ei sisällä esitystä hiilijalanjäljen raja-arvoista. Parhaillaan eduskunnan käsittelyssä oleva rakentamislakiesitys sisältää asetuksenantovaltuuden raja-arvoille ja ilmastoselvitys on askel raja-arvojen asettamisen suuntaan. Kuten perustelumuiotien vaikutusten arvioinnissa todetaan, itse arviointi ei vielä vähennä päästöjä. Keskeinen vaikutus tulisi siis raja-arvojen kautta. Hiilijalanjäljen raja-arvojen vaikutuksiin vaikuttaa olennaisesti tapa, jolla hiilijalanjälki lasketaan. Siksi jo ilmastoselvitysasituksen yhteydessä tulisi arvioida mahdollisten tulevien raja-arvojen vaikutusta.

Esityksestä ei käy ilmi, verrattaisiinko raja-arvoihin nyt esitetyn menetelmän mukaista hiilijalanjälkeä vai kehitettäisiinkö arviointimenetelmää saatujen kokemusten perusteella ennen raja-arvojen asettamista. SOA pitää tärkeänä, ettei nyt esitettyä menetelmää lukita raja-arvojen pohjaksi, vaan menetelmää kehitetään saatujen kokemusten pohjalta ennen raja-arvoista säätämistä.

Asetuksenantovaltuudet antavan rakentamislain esitetään tulevan voimaan 1.1.2024. Asetuksen perustelumuistion mukaan hiilijalanjäljen raja-arvot olisi tarkoitus asettaa tietyille käyttötarkoituksiluokille jo 2025 mennessä. Jotta kokemuksia erilaisista rakennuskohteista ennättää kertyä riittävästi, SOA esittää, että raja-arvojen asettamista lykätään suunnitellusta.

Osan rakennusosista, esimerkiksi rakennuspaikan rakenteiden, sisällyttämistä ilmastaselvityksen arviointiin perustellaan lähinnä kaavoituksen tietotarpeilla. Tietotarve voi olla perusteltu kaavoitusta varten. Se ei kuitenkaan ole peruste sisällyttää näitä tietoja mahdollisten raja-arvojen puitteisiin, sillä rakennuspaikan olosuhteisiin liittyvä harkinta tulisi tehdä jo kaavatasolla. SOA ymmärtää tietotarpeen, mutta esittää, että rakennuspaikasta riippuvat tekijät jätetään raja-arvojen ulkopuolelle, vaikka ne ilmastaselvityksen yhteydessä laskettaisiinkin.

SOA suhtautuu skeptisesti siihen, että rakennustyypeittäin olisi asetettavissa yhtenevät raja-arvot, jotka olisivat riittävän kunnianhimoiset mutta toimisivat erilaisissa yhdyskuntarakenteissa. Tiivis ja korkea kaupunkirakentaminen edellyttää enemmän materiaaleja neliötä kohden, mutta vastaavasti säästää infrastruktuurirakentamisessa ja liikenteen päästöistä. Siksi sama rakennustyyppikohtainen raja-arvo ei ohjaisi mielekkäästi näitä ja väljempää autoliikenteeseen perustuvaa kaupunkirakennetta. SOA esittää, että tämän huomioimiseksi kaavassa voidaan sallia poikkeaminen mahdollisista asetuksella säädettävistä raja-arvoista.

Rakennetun ympäristön vähähiilisyyden ohjaus on keskittynyt energiatehokkuuteen ja rakentamisen päästöjen ohjaukseen. Moni tutkimus nostaa näiden rinnalle tilatehokkuuden vaikutuksen. Asumisen näkökulmasta oleellista on asumisväljyyden kohtuullisuus: hyväksyttävän asumistason kannalta riittävästi tilaa, muttei enempää kuin ympäristö kestää. Tutkimuksessaan Lettenmeier, Liedtke ja Rohn (2014) ehdottavat laskelmissaan Suomessa kestäväksi tasoksi 20 neliötä henkeä kohden, mikä on merkittävästi nykyistä vähemmän.

Suomessa asuntokunnat pienenevät, eikä näköpiirissä ole käännettä. Tämä tarkoittaa, että asumisväljyyden pienentäminen edellyttää kompakteja asuntoja. Tilatehokkuuden parantamistavoitteen kannalta esitetty ilmastaselvitys on ongelmallinen. Pieniin asuntoihin kuluu pääsääntöisesti enemmän materiaaleja neliötä kohden. Ongelma korostuu opiskelija-asumisessa, josta valtaosa on juurikin pieniä asuntoja. SOA esittää, että ilmastaselvityksen tarkasteluun sisällytetään myös tilatehokkuuden indikaattoreita ja todistettavasti tilatehokkaille kohteille asetetaan alemmat raja-arvot.

2. Kommentit asetusluonnoksen pykäliin

1 § Rakennuksen vähähiilisyyden arviointi

-

2 § Määritelmät

-

3 § Arvioinnin kohde

Arviointiin ei tulisi sisällyttää sellaisia tekijöitä, joihin voi vaikuttaa vain rajallisesti rakennussuunnitteluvaiheessa. Siksi SOA esittää, ettei perustuksia ja mahdollisesti tarvittavaa

paalutusta ja stabilointia sisällytetä ilmastaselvitykseen. Samoin rakennuspaikalta purettavat rakennukset ja rakenteet tulisi jättää ilmastaselvityksen ulkopuolelle. Tällaiset rakennuspaikkaan liittyvät tekijät tulevat rakentamiseen ryhtyvälle annettuina ja toisaalta ne kytkeytyvät laajempiin rakennetun ympäristön päästövaikutuksiin, kuten infrarakentamisen ja liikenteen päästöihin. Siksi perustamisolosuhteiden sekä purkamisen oikea tarkastelutaso olisi kaavoituksen yhteydessä. Mikäli riittävää tietopohjaa ei voi saada ilman, että näiden päästöt lasketaan ilmastaselvitykseen, ne tulisi sisällyttää selvitykseen erillisinä ja vain tiedonkeruuta varten ja jättää mahdollisten tulevien raja-arvojen ulkopuolelle.

4 § Arviointijaksojen pituudet

-

5 § Arvioinnissa käytettävät tiedot

-

6 § Hiilijalanjäljen arviointi

-

7 § Rakennustuotteiden valmistus

-

8 § Rakennustuotteiden vaihdot

-

9 § Rakennus- ja purkumateriaalin käsittely

-

10 § Rakennus- ja purkumateriaalin loppusijoitus

-

11 § Kuljetukset

-

12 § Työmaatoiminnot

-

13 § Energian käyttö rakennuksessa

-

14 § Hiilikädenjäljen arviointi

-

15 § Uudelleenkäyttö ja kierrätys

-

16 § Hyödyntäminen kierrätyspolttoaineena

-

17 § Hyödyntäminen polttolaitoksessa

-

18 § Ylimääräinen uusiutuva energia

-

19 § Hiilivarasto

-

20 § Karbonatisoituminen

-

21 § Istutettava puusto

-

22 § Ilmastaselvityksen laadinta ja päivittäminen

-

23 § Ilmastaselvityksen sisältö

-

24 § Vähähiilisuuden tulosten esittäminen ilmastaselvityksessä

-

25 § Arvioinnin tulosten kohdistaminen eri käyttötarkoituksille

-

Lehtoruusu Lauri
Suomen opiskelija-asunnot SOA ry